

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

เกษตรกรเป็นอาชีพที่คนไทยส่วนใหญ่ถือว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ แต่ไม่ว่ายุคสมัยไหนเกษตรกรที่ได้รับการยกย่องสูงสุดของชาติก็ยังมีฐานะยากจนเหมือนเดิม รัฐบาลในแต่ละสมัยก็มีความพยายามในการริเริ่มและผลักดันโครงการต่าง ๆ ออกมาจำนวนมากเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรหนึ่งในโครงการที่ช่วยเหลือเกษตรกรมานานกว่า 10 กว่าปีก็คือ โครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่ทางรัฐบาลมอบหมายให้ทาง ธ.ก.ส. เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการให้บริการสินเชื่อเงินกู้ระยะสั้นแก่เกษตรกร

การศึกษาเรื่องการประเมินผลโครงการรับจำนำข้าวเปลือก จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อประเมินความพร้อมของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี2541/2542 และประเมินผลโครงการระหว่างดำเนินงานโครงการ
2. เพื่อประเมินผลโครงการฯ หลังการดำเนินงานด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความพอใจ ความเสมอภาคและความเป็นธรรม
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของ โครงการและเสนอแนะแนวทางการดำเนินการโครงการรับจำนำข้าวเปลือกให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่สินเชื่อ สาขาสำนักงาน 5 คน สาขาสำนักงาน 5 คน ผู้บริหารสาขาละ 1 คน รวม 12 คนในส่วนของ การประเมินความพร้อมของโครงการฯ ส่วนการประเมินผลโครงการระหว่างดำเนินงานโครงการและหลังการดำเนินงานโครงการ ใช้ประชากรทั้งหมด โดยทางด้านผู้บริหาร สาขาละ 1 คนและเจ้าหน้าที่สินเชื่อ ธ.ก.ส. สาขาสำนักงาน จำนวน 12 คนและสาขาสำนักงาน 14 คน รวม 28 คน ส่วนเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนรวม 146 คน โดยแบ่งเป็นเกษตรกรสาขาสำนักงานจำนวน187 คน เกษตรกรในพื้นที่สาขาสันป่าตองจำนวน 42 คน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น สรุปผลการวิจัยและมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการรับจำนำข้าวเปลือก จังหวัดเชียงใหม่ มีขอบเขต การศึกษาครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ 2 อำเภอ คือ อำเภอสันกำแพงและอำเภอสันป่าตอง การวิเคราะห์ผลมีการสรุปผลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลภาพรวมบรรยายเป็นบทพรรณานำเสนอประเด็นเป็นข้อๆ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก

5.1.1 ผลการประเมินความพร้อมของโครงการก่อนดำเนินงานโครงการฯ

จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4.3,4.4,4.5 และ 4.6 สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่สินเชื่อมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ชัดเจนทุกคน ทางด้านความเพียงพอของทรัพยากรในการดำเนินงานซึ่งประกอบไปด้วย วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน จำนวนเงินกู้ จำนวนเจ้าหน้าที่สินเชื่อและโครงสร้างการบริหารสินเชื่อ มีผลต่อการดำเนินงานโครงการ โดยส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่สินเชื่อมีความเห็นว่า ทรัพยากรมีความเพียงพอ เจ้าหน้าที่สินเชื่อส่วนใหญ่มีความพร้อมในการปฏิบัติงานในโครงการและด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการ เจ้าหน้าที่สินเชื่อเห็นด้วย ว่าควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้เกษตรกรได้รับทราบก่อนล่วงหน้าด้วยรูปแบบที่หลากหลาย โดยมีความเห็นว่าวิธีการที่เจ้าหน้าที่สินเชื่อไปร่วมประชุมโดยตรงกับเกษตรกรเป็นวิธีที่ดีที่ช่วยให้เกษตรกรสนใจเข้าร่วมโครงการฯ

5.1.2 ผลการประเมินโครงการระหว่างดำเนินงานโครงการฯ

จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4.9,4.10,4.11 และ 4.12 สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่สินเชื่อส่วนใหญ่เห็นด้วยในความชัดเจนของวัตถุประสงค์โครงการฯและสาระของวัตถุประสงค์ของโครงการที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานโครงการฯให้บรรลุเป้าหมายได้ ส่วนด้านความเพียงพอของทรัพยากรในการดำเนินงานโครงการฯ ประกอบไปด้วย จำนวนเจ้าหน้าที่สินเชื่อที่ให้บริการในโครงการฯ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน วงเงินกู้และโครงสร้างการบริหารสินเชื่อ สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่สินเชื่อส่วนใหญ่ไม่แน่ใจในประเด็นนี้ เนื่องจากการดำเนินงานโครงการฯ ไม่สามารถแยกแยะทรัพยากรที่ใช้อย่างออกจากงานประจำที่เป็นภาระกิจปกติของเจ้าหน้าที่สินเชื่อได้ ทางด้านความพร้อมของเจ้าหน้าที่สินเชื่อในการปฏิบัติงานโครงการฯ ทุกคนมีความพร้อมโดยเห็นด้วย ในการตระหนักถึงประโยชน์ของโครงการฯที่มีต่อ

เกษตรกร และมีความเห็นว่าโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเป็นโครงการที่ดีที่ควรมีต่อไป ถึงแม้จะมีความเห็นว่างานโครงการเป็นอุปสรรคต่องานประจำที่ทำอยู่

จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4.13, 4.14 และ 4.15 สรุปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจในโครงการฯ ซึ่งประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ของโครงการฯ เงื่อนไขระยะเวลา อัตราดอกเบี้ย เงื่อนไขและกฎเกณฑ์ในการเข้าร่วมโครงการฯ และเงื่อนไขการชำระหนี้คืน ส่วนความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการฯ นี้ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโครงการฯ ช่วยทำให้เกษตรกรมีเงินไว้ใช้จ่ายตามความจำเป็นของครอบครัวได้มาก มีความเหมาะสมในเรื่องของช่วงระยะเวลาที่ ธ.ก.ส. เปิดรับจำนำข้าวเปลือก เหมาะสมในเรื่องอัตราดอกเบี้ย และเห็นควรว่าโครงการฯ ควรจะมีต่อไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้เกษตรกรมีความไม่แน่ใจในประเด็นที่โครงการฯ จะช่วยทำให้ขายข้าวเปลือกได้ราคาดีขึ้นและสามารถกำหนดราคาข้าวเปลือกที่รับจำนำอย่างเหมาะสม เนื่องจากราคาที่ขายได้จริงภายหลังเข้าร่วมโครงการฯ ในแต่ละปีมีความแตกต่างกันไม่มากนัก สำหรับการประเด็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับรู้ข้อมูลโครงการฯ จากการเผยแพร่ข้อมูลของหัวหน้ากลุ่มเกษตรกรและการออกไปพบปะกับเกษตรกรของเจ้าหน้าที่สินเชื่อในแต่ละหน่วย

5.1.3 ผลการประเมินโครงการหลังดำเนินงานโครงการฯ

ด้านประสิทธิภาพ จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4.3, 4.4, 4.7, 4.9 และ 4.10 สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของการดำเนินงานโครงการฯ มีประสิทธิภาพ โดยพิจารณา 2 ประเด็น คือ ด้านเวลา และการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่สินเชื่อมีความพร้อมในการปฏิบัติงานในโครงการฯ นี้ โดยมีทั้งความตระหนักในประโยชน์ของโครงการฯ ที่มีต่อเกษตรกร การออกไปให้บริการแก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่ตามที่ได้รับมอบหมายและสามารถดำเนินการได้ตามกำหนดเวลาของโครงการฯ นอกจากนี้ยังใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงาน อาทิ ทางด้านกำลังคนได้ใช้เจ้าหน้าที่สินเชื่อที่มีอยู่เป็นผู้ปฏิบัติงานในโครงการฯ ไม่ได้จัดหาคนเพิ่ม ส่วนด้านค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการปฏิบัติงานสรุปได้ว่ามีประสิทธิภาพถึงแม้จะมีการใช้งานร่วมกับงานประจำของ ธ.ก.ส. แต่ก็ไม่มีค่าใช้จ่ายงบประมาณที่กำหนดไว้ เนื่องจากโครงการฯ ไม่ได้มีงบประมาณของโครงการในการดำเนินการ

ด้านประสิทธิผล จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4.8 และพิจารณาจากการที่โครงการสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ซึ่งมี 3 ประการ ดังนี้

- (1) เพื่อเป็นการชะลอผลผลิตของเกษตรกรมิให้ออกสู่ตลาดมากเกินไป
- (2) เพื่อให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม
- (3) เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้เกษตรกรมีเงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัวตามความจำเป็น

ด้านประสิทธิผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อเป็นการชะลอผลผลิตของเกษตรกรมิให้ออกสู่ตลาดมากเกินไป สรุปได้ว่าโครงการฯไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เพราะในช่วงระยะเวลาหลังฤดูการเก็บเกี่ยวถึงแม้เกษตรกรจะนำผลผลิตเข้าร่วมจำหน่ายกับโครงการฯ แต่ก็เพียงระยะเวลาสั้น ๆ และข้าวเปลือกที่กำหนดให้เข้าร่วมโครงการฯก็กำหนดให้เป็นข้าวนาปี ซึ่งทำปีละ 1 ครั้ง อยู่แล้ว แต่ข้าวเปลือกที่ตลาดส่วนใหญ่เป็นข้าวนาปรังที่สามารถทำได้ปีละหลาย ๆ ครั้ง

ด้านประสิทธิผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม สรุปได้ว่าโครงการฯไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เพราะเกษตรกรนำข้าวเปลือกไปจำหน่ายในระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน โดยในช่วงดังกล่าวเกษตรกรต้องค้นหานาตลาดรองรับเอง ซึ่งก็หลีกเลี่ยงจากการขายผ่านพ่อค้าคนกลางไม่ได้ ดังนั้นราคาข้าวเปลือกที่ขายได้ก็ไม่ได้สูงจากราคาที่จำหน่ายไว้เกษตรกรก็ไม่เหลือเงินเป็นทุนเพราะต้องชำระหนี้เก่าจนหมดและก็เริ่มกู้หนี้ใหม่ทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อเป็นทุนในการผลิตปีต่อไป

ด้านประสิทธิผลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้เกษตรกรมีเงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัวตามความจำเป็น สรุปได้ว่าโครงการฯสามารถบรรลุวัตถุประสงค์เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการฯได้นำเงินที่ได้จากการจำหน่ายข้าวเปลือกไปใช้ในครอบครัวตามความจำเป็นในช่วงระหว่างรอการขายผลผลิต

ด้านความพอเพียง จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4.11, 4.12 และ 4.14 โดยการเปรียบเทียบจำนวนผู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้กับจำนวนความต้องการเข้าร่วมโครงการฯ ของเกษตรกร สรุปได้ว่ามีความพอเพียง เนื่องจากผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ มีจำนวนน้อยกว่าวงเงินที่จัดสรรให้กู้และทุกรายที่อื่นขอเข้าร่วมโครงการฯ จะได้รับอนุมัติให้เข้าร่วมโครงการฯ ทุกราย

ด้านความเสมอภาค จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4.2 ข้อ 12 โดยพิจารณาจากสัดส่วนระดับความแตกต่างของรายได้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ สรุปได้ว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯได้รับความเสมอภาคในการเข้าร่วมโครงการฯ เนื่องจากเกษตรกรทุกรายที่มีระดับรายได้แตกต่างกันได้รับพิจารณาอนุมัติให้เข้าร่วมโครงการฯ ได้ทุกราย ถ้าปฏิบัติตามกฎระเบียบและเงื่อนไขของโครงการฯ

ด้านความเป็นธรรม จากข้อมูลผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4.2 ข้อ 11.7 และ ข้อ 12 โดยพิจารณาจากอัตราส่วนของราคาตลาดเปรียบเทียบกับราคาประเมินข้าวที่เกษตรกรจำหน่ายกับโครงการฯ สรุปได้ว่ามีความเป็นธรรมเนื่องจากราคาข้าวเปลือกที่ทาง ธ.ก.ส. ประเมินให้กับเกษตรกรจะถูกลดนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการตีราคาข้าวเปลือกในท้องตลาด การกระจายวงเงินสินเชื่อแก่เกษตรกรก็มีการกระจายไปให้เกษตรกรทุกระดับ ไม่ได้แยกแยะว่ารายไหนมีรายได้มาก รายได้น้อย

จากผลการวิจัยทั้งหมดสรุปได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ความเพียงพอของทรัพยากรในการดำเนินงาน ความพร้อมของเจ้าหน้าที่สินเชื่อในการปฏิบัติงานโครงการฯ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกซึ่งพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 4.9 และ ตารางที่ 4.10 ส่วนปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการฯ จำนวนเกษตรกรที่ขอกู้ จำนวนสินเชื่อที่ให้กู้ และการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล ความพอเพียง ความเสมอภาคและความเป็นธรรมในการดำเนินงานโครงการฯ ซึ่งพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 4.13 , 4.14 , 4.15 และ 4.16

5.2 ข้อเสนอแนะ

โครงการรับจำนำข้าวเปลือกโดยหลักการและเหตุผลเป็นโครงการที่ดีมากโครงการหนึ่งของรัฐบาลในการช่วยเหลือเกษตรกรแต่ในเชิงปฏิบัติมีปัญหาและอุปสรรคมากในการผลักดันให้โครงการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการดังสรุปใน 5.1.2 ทั้งนี้เพราะผู้ที่ได้รับผิดชอบผลักดันให้โครงการฯ ไปสู่ความสำเร็จไม่มีแรงจูงใจในระดับที่สูงพอ ทั้งนี้เนื่องจากผลการปฏิบัติงานในโครงการฯ เจ้าหน้าที่สินเชื่อไม่สามารถนำไปเสนอเป็นความดีความชอบในการเลื่อนขั้นเงินเดือนของตนเองได้ ทำให้เจ้าหน้าที่สินเชื่อมีมุมมองว่าโครงการฯ เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานประจำของตน

ข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยนำเสนอเพื่อให้โครงการฯ ที่จะดำเนินการในปีต่อๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น มีดังนี้

1. ส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในโครงการฯ อาทิ จัดเพิ่มค่าตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่สินเชื่อที่ต้องรับผิดชอบโครงการฯ ซึ่งระยะเวลาดำเนินการในแต่ละปีไม่เกิน 6 เดือน
2. รัฐบาลควรทำการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศในการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านตลาดขายข้าวเปลือกของประเทศไทยไว้ล่วงหน้าในแต่ละปี รวมทั้งมีการคาดการณ์และ

วิเคราะห์สถานการณ์ตลาดโลกเพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. มอบหมายหน่วยงานกลางของรัฐที่เป็นแหล่งรับซื้อข้าวเปลือกของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอย่างชัดเจนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกษตรกรต้องขายผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งจะคร่าขายอยู่ตลอดเวลา
4. รัฐบาลควรจะประสานกับหน่วยงานเอกชนที่เป็นองค์กรดูแลการค้าขายข้าวเปลือกเพื่อกำหนดราคากลางในการขายข้าวเปลือกที่เป็นธรรมแก่เกษตรกรทั่วประเทศ
5. มีนโยบายที่ชัดเจนในการกำหนดตลาดข้าวทั้งในประเทศและต่างประเทศเพราะในอดีตรัฐบาลปล่อยให้มีการปลูกข้าวทั้งนาปีและนาปรังโดยไม่มีนโยบายในเรื่องนี้ชัดเจน ผลผลิตที่ออกสู่ตลาดจึงมากเกินไปจนความต้องการของตลาด
6. มอบหมายหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาคุณภาพผลผลิตการเกษตร โดยตรงในการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและส่งเสริมวิธีการผลิตที่มีประสิทธิภาพแก่เกษตรกรเป็นประจำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. กรณีดำเนินการวิจัยข้อมูลในขอบเขตที่มากกว่า 1 พื้นที่ควรทำการเปรียบเทียบผลการประเมินระหว่างพื้นที่ เพราะในแต่ละพื้นที่ที่ผู้ศึกษาทำการวิจัยพบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุนการผลิต และต่อรายได้ของเกษตรกรที่แตกต่างกัน เนื่องจากเกษตรกรมีอาชีพเสริมนอกเหนือจากการทำนาแตกต่างกัน ปัจจัยการผลิตแตกต่างกัน เช่น ค่าจ้างในการทำการผลิตต่างกัน สภาพดิน สภาพน้ำ แตกต่างกันเป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการเข้าร่วมโครงการ ฯ ของเกษตรกร
2. การใช้แบบสอบถามสำหรับกลุ่มเกษตรกรในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องอธิบายแบบสอบถามเพิ่มเติมในคำถามแต่ละข้อให้กับเกษตรกรและกรอกข้อมูลจากคำตอบของเกษตรกรด้วยตนเอง ดังนั้นวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยสำหรับกลุ่มเกษตรกรที่เหมาะสมในการวิจัยครั้งต่อไป ควรใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจะเป็นวิธีการที่ได้ข้อมูลที่ละเอียด ลึกและชัดเจนมากกว่าการใช้แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยต้องกรอกข้อมูลจากผลการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาที่ไม่สูง ไม่สามารถทำความเข้าใจในภาษาที่เป็นทางการและกรอกข้อมูลที่ละเอียดให้กับผู้วิจัยได้
3. ความพอเพียง ควรใช้ตัวชี้วัดจากปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่ผลิตได้มาเป็นหลักในการพิจารณาจัดสรรเงินกู้ให้กับโครงการ ฯ